

**ΤΟ ΝΟΜΙΚΩΣ ΑΝΥΠΟΣΤΑΤΟ ΤΟΥ «ΤΟΥΡΚΟΛΙΒΥΚΟΥ ΜΝΗΜΟΝΙΟΥ»
ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΤΕΥΘΕΝ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ
ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
του Προκοπίου Παυλοπούλου
τέως Προέδρου της Δημοκρατίας
Επίτιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών**

Πρόλογος

Στις 27-11-2019 υπογράφηκε -και δημοσιοποιήθηκε στις 28-11-2019- στην Κωνσταντινούπολη, μεταξύ του Τούρκου Προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν και του φερόμενου ως πρωθυπουργού («επικεφαλής της Κυβέρνησης Εθνικής Συμμαχίας») της Λιβύης Φαγέζ αλ Σαράζ, το λεγόμενο «τουρκολιβυκό μνημόνιο κατανόησης», με βασικό στόχο, κατά το περιεχόμενό του, την συνεργασία Τουρκίας και Λιβύης «για τον καθορισμό θαλάσσιων διαδικασιών» και, στην πραγματικότητα, για την μεταξύ τους οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ).

Α. Το ως άνω «μνημόνιο» παραβιάζει, ως προς την διαδικασία κατάρτισής του αλλά και ως προς την ουσία του, σε τέτοιο βαθμό το Διεθνές Δίκαιο -κατ' εξοχήν δε το Δίκαιο της Θάλασσας κατά την «Σύμβαση του Montego Bay» του 1982- ώστε καθίσταται νομικώς ανυπόστατο και δεν μπορεί, θεσμικώς, να παραγάγει έννομα αποτελέσματα. Την ανάγκη διαρκούς ανάδειξης του νομικώς ανυποστάτου του «τουρκολιβυκού μνημονίου» αιτιολογεί, μεταξύ άλλων, και το γεγονός ότι όχι μόνον η μέσω τούτου σχεδιαζόμενη ΑΟΖ παραβιάζει καταφώρας τα δικαιώματα της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την Ελληνική και, επέκεινα, την Ευρωπαϊκή ΑΟΖ. Αλλά και ενδεχόμενη εφαρμογή του στην πράξη θα δημιουργούσε ένα εξαιρετικά αρνητικό προηγούμενο, αναφορικά με την εφαρμογή της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982, τόσο στο πλαίσιο του ευρύτερου θαλάσσιου χώρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και στο διεθνές γίνεσθαι κατά την οριοθέτηση ΑΟΖ εν γένει. Επιπλέον, το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» εν

πάση περιπτώσει δεν παράγει έννομα αποτελέσματα ως προς τρίτους - όπως π.χ. έναντι της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης- κατά την αρχή «res inter alios acta», όπως αυτή ερμηνεύεται και εφαρμόζεται κατά την πάγια νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

B. Στην ανάλυση των ως άνω παραμέτρων των νομικών ελαττωμάτων του «τουρκολιβυκού μνημονίου» αποσκοπούν οι σκέψεις που ακολουθούν, με την διευκρίνιση ότι το μεγαλύτερο μέρος τους αφιερώνεται, όπως είναι φυσικό, στα νομικά επιχειρήματα, τα οποία αποδεικνύουν όλο το μέγεθος των ζητημάτων που εγείρει το γεγονός πως το «μνημόνιο» αυτό έχει συναφθεί κατά τρόπο, ο οποίος το καθιστά ανυπόστατο και, ως εκ τούτου, κανονιστικώς ανίκανο να παραγάγει έννομα αποτελέσματα, ιδίως έναντι τρίτων. Στους τρίτους αυτούς περιλαμβάνονται, αυτονοήτως, η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού προδήλως το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» έχει ως στόχο να πλήξει ευθέως την ΑΟΖ της Ελλάδας, άρα και την ΑΟΖ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

I. Το νομικώς ανυπόστατο του «τουρκολιβυκού μνημονίου» εξαιτίας της κατάφωρης παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου κατά την διαδικασία της διαμόρφωσης και της σύναψής του.

Ήδη από την κατά τ' ανωτέρω δημοσιοποίησή του, το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» προκάλεσε την Ευρωπαϊκή και την Διεθνή κατακραυγή, κυριολεκτικώς, ως προς την κατ' ουσίαν παραβίαση της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982. Δοθέντος ότι η μέσω αυτού επιχειρούμενη χάραξη ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης συνιστά πραγματική πρόκληση ως προς τον σεβασμό του Δικαίου της Θάλασσας -στο οποίο, όπως είναι γνωστό, η Τουρκία ούτως ή άλλως δεν έχει προσχωρήσει, πλην όμως δεσμεύεται από αυτό με την μορφή εθιμικών κανόνων ή, όπερ και ορθότερο, γενικώς παραδεδεγμένων κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, κατά την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης- αν μάλιστα αναλογισθεί κανείς ότι το όλο «εγχείρημα» αγνοεί μείζονες γεωγραφικούς όγκους, όπως εκείνους της Κρήτης και της Ρόδου.

Όμως, το κύριο πρόβλημα με το «μνημόνιο» αυτό -πρόβλημα το οποίο, όπως προεκτέθηκε, αφορά την αδυναμία του να παραγάγει οιαδήποτε έννομα αποτελέσματα- έγκειται στο ότι ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκε το περιεχόμενό του και συντελέσθηκε η υπογραφή του το καθιστούν νομικώς ανυπόστατο -και όχι απλώς άκυρο ή ακυρώσιμο- όπως προκύπτει ιδίως από τα εξής:

A. Η κατάφωρη παραβίαση των περί σύναψης Διεθνών Συνθηκών διατάξεων της Σύμβασης της Βιέννης.

Ιδιαίτερος νομικώς αντιπροσωπευτικές και κρίσιμες, ως προς την τεκμηρίωση του κατά την διαδικασία σύναψής του ανυποστάτου του «τουρκολιβυκού μνημονίου», είναι ιδίως οι διατάξεις του άρθρου 46 της Σύμβασης της Βιέννης -της Σύμβασης για το Δίκαιο των Συνθηκών μεταξύ Κρατών και Διεθνών Οργανισμών καθώς και μεταξύ Διεθνών Οργανισμών της 21.3.1986, που επικυρώθηκε με τον ν. 1981/1991- κατά το μέρος τους εκείνο που ρυθμίζει την επιρροή, την οποία ασκούν επί του κύρους των Διεθνών Συνθηκών οι διατάξεις του εσωτερικού δικαίου των συμβαλλόμενων μερών. Ερμηνευόμενες κατά το γράμμα και το πνεύμα τους, και με την συνδρομή του *argumentum e contrario*, οι ως άνω διατάξεις οδηγούν στην συναγωγή και των εξής συμπερασμάτων:

1. Το κατ' αποτέλεσμα ανυπόστατο μιας Διεθνούς Σύμβασης κατά την Σύμβαση της Βιέννης.

Οι διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης παρέχουν σε κάθε διεθνώς συμβαλλόμενο Κράτος την δυνατότητα να επικαλεσθεί, ύστερα από την σύναψη της οικείας Διεθνούς Σύμβασης, και το ότι η συναίνεσή του να δεσμευθεί από αυτήν παρασχέθηκε εκ μέρους του κατά παράβαση διάταξης του εσωτερικού του δικαίου: «1. Κράτος δεν μπορεί να επικαλεσθεί το γεγονός ότι η συναίνεσή του να δεσμευθεί από τη συνθήκη εδόθη κατά παραβίαση διατάξεως του εσωτερικού του δικαίου, σχετικής με την αρμοδιότητα συνομολόγησης συνθηκών ως ελάττωμα της

συναινέσεώς του, εκτός εάν η παραβίαση αυτή ήταν έκδηλη και αφορούσε κανόνα εσωτερικού δικαίου θεμελιώδους σημασίας».

α) Μια τέτοια όμως επίκληση, πάντοτε κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης, είναι κανονιστικώς έγκυρη και παράγει τ' ανάλογα έννομα αποτελέσματα, ως προς την εφεξής μη δέσμευση του συμβαλλόμενου Κράτους από την οικεία Διεθνή Σύμβαση, μόνον εφόσον η κατά τ' ανωτέρω παραβίαση είναι έκδηλη και αφορά κανόνα του εσωτερικού δικαίου «θεμελιώδους σημασίας», σχετιζόμενο με την διατύπωση της συναίνεσής του. Και ναι μεν οι προμνημονευόμενες διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Συνθήκης της Βιέννης δεν υπεισέρχονται σε λεπτομέρειες ως προς το ποιος κανόνας του εσωτερικού δικαίου του συμβαλλόμενου Κράτους μπορεί να είναι «θεμελιώδους σημασίας», πλην όμως τούτο προκύπτει ιδίως από τον συνδυασμό των κανόνων του εσωτερικού και του Διεθνούς Δικαίου, οι οποίοι διέπουν την σύναψη των Διεθνών Συμβάσεων.

β) Εν προκειμένω, «θεμελιώδους σημασίας», με βάση τα διεθνώς ισχύοντα και κατά το πνεύμα της νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, είναι κατ' εξοχήν οι κανόνες εκείνοι του εσωτερικού δικαίου του συμβαλλόμενου Κράτους, που προσδιορίζουν τα αρμόδια κρατικά όργανα, τα οποία πρέπει να συναινέσουν και να συμπράξουν ώστε να διατυπωθεί, εκ μέρους του Κράτους τούτου, έγκυρη και δεσμευτική δήλωση βούλησης για την σύναψη της Διεθνούς Σύμβασης. Η διαπίστωση αυτή συνάγεται από το ότι, όπως άλλωστε προκύπτει και από την θεωρία αλλά και από την νομολογία στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικαίου, κάθε Διεθνής Σύμβαση στηρίζεται στα βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας και των συστατικών στοιχείων της σύμβασης ως διμερούς -και δη αμοτεροβαρούς- δικαιοπραξίας. Εάν λοιπόν κατά την σύναψη

μιας σύμβασης δεν έχουν τηρηθεί οι κανόνες αναφορικά με την έγκυρη διατύπωση της απαιτούμενης δήλωσης βούλησης, τότε αυτή η σύμβαση -άρα και η Διεθνής Σύμβαση, πάντα κατά τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και κατά την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης- καθίσταται, αναλόγως, άκυρη, ακυρώσιμη ή και ανυπόστατη. Χαρακτηριστικό δε παράδειγμα ανυπόστατης δήλωσης βούλησης είναι εκείνο, στο πεδίο του οποίου το αντισυμβαλλόμενο μέρος είτε δεν έχει εκφράσει καν δήλωση βούλησης, κυρίως διότι ουδόλως την διατύπωσε είτε, ακόμη περισσότερο, έχει διατυπώσει αρνητική δήλωση βούλησης ως προς την σύναψη της σύμβασης.

γ) Εκ των ανωτέρω προκύπτει πως, πάντοτε κατά το γράμμα και το πνεύμα των διατάξεων του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης, ένα Κράτος μπορεί να επικαλεσθεί, μετά την σύναψη Διεθνούς Σύμβασης, ότι δεν δεσμεύεται από αυτή επειδή δεν έχει εκφράσει έγκυρη δήλωση βούλησης σύναψής της, δοθέντος ότι δεν συναίνεσαν και δεν συνέπραξαν, ως προς την διατύπωση της δήλωσης βούλησης, τα αρμόδια κατά το εσωτερικό του δίκαιο κρατικά όργανα. Και τούτο διότι, κατά τα προλεχθέντα, κατ' εξοχήν «θεμελιώδους σημασίας», κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Συνθήκης της Βιέννης, είναι οι κανόνες του εσωτερικού δικαίου, που προσδιορίζουν τα όργανα, εκ των οποίων εκπορεύεται η δήλωση βούλησης για την σύναψη Διεθνούς Σύμβασης.

δ) Συνακόλουθα, Διεθνής Σύμβαση που ενέχει τα ως άνω νομικά ελαττώματα, τα οποία κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης παρέχουν στο αντισυμβαλλόμενο Κράτος την δυνατότητα υπαναχώρησης και μη δέσμευσης εξ αυτής, είναι προφανές πως δεν καθίσταται απλώς άκυρη - πολλώ δε μάλλον ακυρώσιμη- αλλά είναι νομικώς ανυπόστατη, καθ' ό μέτρο ελλείπει παντελώς η αναγκαία δήλωση βούλησης

για την σύναψή της. Και το ανυπόστατο τούτο είναι θεσμικώς δυνατό να το επικαλεσθεί, πέραν του αντισυμβαλλόμενου Κράτους, και κάθε τρίτο Κράτος. Το οποίο ναι μεν ούτως ή άλλως δεν δεσμεύεται από την ελαττωματική Διεθνή Σύμβαση, κατά την αρχή του Διεθνούς Δικαίου «*res inter alios acta*», αλλά σαφώς νομιμοποιείται, αν και εφόσον δικαιολογεί εύλογο έννομο συμφέρον, να επικαλεσθεί το κατά τα προαναφερθέντα ανυπόστατο της Διεθνούς Σύμβασης.

2. Το ανυπόστατο του «τουρκολιβυκού μνημονίου» κατά την Σύμβαση της Βιέννης.

Από τα όσα ήδη εκτέθηκαν ως προς την γενική θεώρηση της ερμηνείας και εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης, ευθέως προκύπτει το πώς και γιατί, από θεσμική και, περαιτέρω, πολιτική άποψη το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» -και μάλιστα ανεξαρτήτως από τις «επίσημες» θέσεις Τουρκίας και Λιβύης- είναι κανονιστικώς ανυπόστατο και δεν παράγει έννομα αποτελέσματα, ιδίως όσον αφορά την ΑΟΖ της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τονίζεται δε, εκ νέου, ότι τούτο ισχύει πέρα και έξω από το γεγονός ότι Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση δεν δεσμεύονται, κατά την αρχή «*res inter alios acta*» στο πεδίο του Διεθνούς Δικαίου, από το «τουρκολιβυκό μνημόνιο».

α) Συγκεκριμένα, το νομικώς ανυπόστατο του «τουρκολιβυκού μνημονίου» απορρέει εκ του ότι κατά την σύναψή του δεν υφίσταται έγκυρη -με βάση τα όσα ήδη έχουν λεχθεί- δήλωση βούλησης. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει εκ του ότι δεν εξέφρασαν εγκύτως δήλωση βούλησης τα κρατικά εκείνα όργανα της Λιβύης, τα οποία κατά το εσωτερικό της δίκαιο είναι εν προκειμένω αρμόδια. Για την ακρίβεια, τα όργανα αυτά καθορίζονται, κατά βάση τουλάχιστον, από τις διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 2 (f) της Πολιτικής Συμφωνίας του 2015,

όπως εγκρίθηκε με το ψήφισμα 2259 (2015) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

β) Ειδικότερα, κατά τις ως άνω διατάξεις η Λιβύη μπορεί να συνάπτει διεθνείς συμβάσεις μόνον εφόσον συναινεί και συμπράττει, ευθέως, και το Κοινοβούλιό της, ήτοι η Βουλή των Αντιπροσώπων. Σύμφωνα με την διατύπωση των ίδιων διατάξεων, ουδέν άλλο όργανο -συμπεριλαμβανομένου του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας- της Λιβύης μπορεί να υποκαταστήσει την Βουλή των Αντιπροσώπων κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της ως προς την σύναψη Διεθνών Συμβάσεων για λογαριασμό της Λιβύης. Συνακόλουθα, αν κατά την σύναψη Διεθνούς Σύμβασης δεν συναινέσει και δεν συμπράξει και η Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης, δεν υφίσταται έγκυρη δήλωση βούλησης από την πλευρά του Κράτους τούτου. Άρα, η σχετική σύμβαση είναι ανυπόστατη και δεν παράγει έννομα αποτελέσματα, γεγονός το οποίο μπορεί να επικαλεσθεί, κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης, η Λιβύη αλλά και τρίτο μέρος που έχει έννομο συμφέρον.

γ) Το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» διαθέτει, εκ μέρους της Λιβύης, μόνο την υπογραφή του φερόμενου ως πρωθυπουργού «επικεφαλής της Κυβέρνησης Εθνικής Συμμαχίας» Φαγέζ αλ Σαράζ. Η Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης όχι μόνο δεν συναίνεσε και δεν συνέπραξε, κατ' ουδένα τρόπο, στην σύναψη του «τουρκολιβυκού μνημονίου» αλλά, όλως αντιθέτως, ο Πρόεδρος της, με επιστολή του προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ μετά την σύναψή του, το αποκήρυξε ρητώς ως μη υφιστάμενο, κατά τον τύπο και την ουσία του. Η δε σύμπραξη -κατά πληροφορίες πάντα- του αναρμόδιου Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας της Λιβύης ουδόλως και κατ' ουδένα τρόπο, κατά τα προλεχθέντα, μπορεί να καλύψει το κενό της μη σύμπραξης της αρμόδιας Βουλής των Αντιπροσώπων της

Λιβύης. Εφόσον λοιπόν το «τουρκολιβυκό μνημόνιο, υπό τις ως άνω συνθήκες, έχει συναφθεί κατά παράβαση «θεμελιώδους σημασίας» διατάξεων του εσωτερικού δικαίου της Λιβύης -άρα φέρει το στίγμα βαρύτατου νομικού ελαττώματος- με βάση την προαναφερόμενη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης είναι ανυπόστατο.

δ) Και το ανυπόστατο τούτο μπορεί να το επικαλεσθεί, κατά την προηγηθείσα σειρά συλλογισμών, τόσο η Λιβύη όσο και κάθε τρίτο μέρος -όπως π.χ. η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση- εφόσον επικαλείται και αποδεικνύει έννομο συμφέρον. Στο σημείο αυτό είναι ανάγκη να διευκρινισθεί ότι η εκ μέρους του τρίτου μέρους επίκληση του ανυποστάτου του «τουρκολιβυκού μνημονίου» είναι καθ' όλα νομικώς επιτρεπτή ανεξαρτήτως του αν η ίδια η Λιβύη, δια των αρμοδίων οργάνων της κατά το εσωτερικό της δίκαιο, προσφύγει στην άσκηση του κατά τις διατάξεις του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης δικαιώματός της, σύμφωνα με όσα ήδη εκτέθηκαν αναλυτικώς.

II. Επιμέρους νομικά ελαττώματα του «τουρκολιβυκού μνημονίου», εξαιτίας των οποίων δεν παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πέραν του κατά τα προαναφερόμενα ανυποστάτου, λόγω των βαρύτατων νομικών πλημμελειών κατά την σύναψή του, το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» εμφανίζει και άλλα, άκρως προβληματικά έως νομικώς αδιανόητα, ελαττώματα, εξαιτίας των οποίων τρίτα μέρη, ιδίως δε η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση, έχουν έννομο συμφέρον αλλά και δικαίωμα ν' αντιτάξουν σε Τουρκία και Λιβύη ότι το περιεχόμενό του δεν είναι γι' αυτά, κατ' ουδένα τρόπο, δεσμευτικό. Το πιο σημαντικό από τα ελαττώματα αυτά είναι εκείνο, το οποίο συνίσταται στο ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο, παραβιάζει καταφώρως

πολλές και ουσιώδεις διατάξεις της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982, όπως μάλιστα αυτές έχουν ερμηνευθεί από την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Επιπλέον, και σύμφωνα με τα όσα ήδη έχουν διευκρινισθεί, η αρχή «res inter alios acta» στο πεδίο του Διεθνούς Δικαίου λειτουργεί και ως προς το «τουρκολιβυκό μνημόνιο», άρα αυτό δεν μπορεί να παραγάγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων, όπως η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

A. Η κατάφωρη παραβίαση διατάξεων της Σύμβασης του Montego Bay από το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» και οι συνέπειές της.

Μια απλή ανάγνωση των «ρυθμίσεων» του «τουρκολιβυκού μνημονίου», που αναφέρονται στην χάραξη ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης, καταδεικνύει ότι οι μέσω αυτών παραβιάσεις της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982 -δηλαδή του Δικαίου της Θάλασσας- είναι τόσο καταφανείς, ώστε οδηγούν στην συναγωγή του συμπεράσματος πως τα συμβαλλόμενα μέρη διαμόρφωσαν το περιεχόμενό τους δίχως να υπολογίζουν τις προβλέψεις πλειάδας ουσιωδών διατάξεων του Δικαίου τούτου. Δικαίου που, όπως ήδη έχει επανειλημμένως τονισθεί, δεσμεύει, μέσω εθιμικών κανόνων ή γενικώς παραδεδεγμένων αρχών του Διεθνούς Δικαίου σύμφωνα με την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, και την Τουρκία έστω και αν η τελευταία δεν έχει προσχωρήσει στην «Σύμβαση του Montego Bay» του 1982. Σύμβαση η οποία, μάλιστα, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου, λόγω της προσχώρησης σε αυτήν, αυτοτελώς, της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1998.

1. Η οριοθέτηση ΑΟΖ με κατάφωρη παραβίαση της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982 και των βασικών αρχών ερμηνείας της από την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Οι διατάξεις της «Σύμβασης του «Montego Bay» του 1982, όπως έχουν ερμηνευθεί από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, και ιδίως με βάση την νομολογία του κατά την τελευταία δεκαετία, περιέχουν αρκούντως σαφείς ρυθμίσεις ως προς το πώς οριοθετείται η ΑΟΖ μεταξύ συννορευόντων Κρατών, ιδίως δε ρυθμίσεις ως προς την επιρροή των νησιών στην προκείμενη διαδικασία οριοθέτησης ΑΟΖ.

α) Όμως, η οριοθέτηση της ΑΟΖ που περιλαμβάνει το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» έγινε, μεταξύ άλλων, και κατά τρόπο, ο οποίος αγνοεί πλήρως Ελληνικά -και, επέκεινα, Ευρωπαϊκά- νησιά, όπως το Καστελόριζο, η Κάρπαθος, η Ρόδος και η Κρήτη, των οποίων η κατά την «Σύμβαση του Montego Bay» του 1982 επιρροή ως προς την οριοθέτηση της ΑΟΖ είναι αδιαμφισβήτητη. Τούτο οφείλεται κυρίως στο ότι κατά την χάραξη της «μέσης γραμμής», σύμφωνα με την αρχή της «μέσης απόστασης» κατά την «Σύμβαση του Montego Bay» του 1982, ως αφετηρία χρησιμοποιήθηκαν αποκλειστικώς και μόνο το χερσαίο έδαφος καθώς και νησιά και βραχονησίδες της Τουρκίας. Με άλλες λέξεις, Τουρκία και Λιβύη συμφώνησαν ότι μπορούν ν' αξιοποιηθούν τουρκικά νησιά και τουρκικές βραχονησίδες για την οριοθέτηση της μεταξύ τους ΑΟΖ, όχι όμως Ελληνικά νησιά όπως τα προαναφερόμενα.

β) Υπό τ' ανωτέρω δεδομένα η εκ μέρους του «τουρκολιβυκού μνημονίου» παραβίαση των διατάξεων της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982 είναι καταφανώς ευθεία και κατάφωρη, όπως ευθεία και κατάφωρη είναι και η περιθωριοποίηση της εν προκειμένω νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ακόμη και της εντελώς πρόσφατης. Σε συνδυασμό δε με το κατά τα προλεχθέντα ανυπόστατο της σύναψής του κατά το Διεθνές Δίκαιο εν γένει -στην συγκεκριμένη περίπτωση κατά την Σύμβαση της Βιέννης- το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» είναι «δείγμα γραφής» μιας άνευ

προηγούμενου αυθαιρεσίας εις βάρος όχι μόνο του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Νομιμότητας, αλλά και της Διεθνούς Κοινότητας εν γένει. Και τούτο διότι αυθαιρεσίες αυτού του μεγέθους και αυτής της μορφής σε βάρος του Διεθνούς Δικαίου, θέτουν σε άμεσο κίνδυνο την εντός της Διεθνούς Κοινότητας ειρηνική συνύπαρξη των μελών της, στο μέτρο που καθίσταται, κατ' αποτέλεσμα, αδύνατη η ειρηνική επίλυση των διαφορών σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, οι οποίες συνθέτουν το πλέγμα της Διεθνούς Νομιμότητας.

2. Η εφαρμογή της αρχής «res inter alios acta» έναντι των αυθαίρετων ρυθμίσεων του «τουρκολιβυκού μνημονίου».

Υπενθυμίζεται, για μιάν ακόμη φορά, ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο», σύμφωνα με την κατά την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης αρχή «res inter alios acta», πέραν των ως άνω βαρύτατων νομικών του πλημμελειών ούτως ή άλλως δεν δεσμεύει τρίτα μέρη, όπως π.χ. εν προκειμένω την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όπως επίσης υπενθυμίζεται, εκ νέου, ότι τούτο δεν σημαίνει, κατ' ουδένα τρόπο, ότι Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον δικαιολογούν έννομο συμφέρον -κάτι εντελώς αυτονόητο στην συγκεκριμένη περίπτωση, αφού το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» επιχειρεί να πλήξει την ΑΟΖ που τους αναλογεί κατά το Διεθνές Δίκαιο- δεν μπορούν να επικαλεσθούν, ενώπιον του κατά περίπτωση αρμόδιου Διεθνούς Forum, το ανυπόστατο ή και την ακυρότητα του «μνημονίου» τούτου.

α) Η ακρίβεια του προαναφερόμενου επιχειρήματος ως προς την εφαρμογή της αρχής «res inter alios acta» προκύπτει, όσον αφορά την Ελλάδα, και από την ad hoc απόφαση -για την ακρίβεια «Διάταξη» («Ordonnance»)- της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 1976 του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Η Διάταξη αυτή εκδόθηκε στην βάση της διαφοράς αναφορικά με την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Άκρως χαρακτηριστικό και αντιπροσωπευτικό, στην συγκεκριμένη περίπτωση, είναι το ακόλουθο σκεπτικό αρ. 29 της κατά τ' ανωτέρω Διάταξης (Ordonnance) του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης: *«Είναι προφανές ότι μονομερείς παραχωρήσεις από ένα Κράτος ή έρευνες που γίνονται μονομερώς από το Κράτος αυτό σε αμφισβητούμενες περιοχές, δεν δημιουργούν κανένα νέο δικαίωμα υπέρ αυτού ούτε στερούν το άλλο Κράτος από τα κατά το Διεθνές Δίκαιο δικαιώματά του».*

β) Για μια πιο ολοκληρωμένη παρουσίαση της σχετικής νομολογίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ας σημειωθεί ότι η προμνημονευόμενη Διάταξή του αναφορικά με την Ελλάδα –που, ούτως ή άλλως, στηρίχθηκε σε δικά του νομολογιακά προηγούμενα- υπήρξε «προάγγελος» και για πολλές άλλες μεταγενέστερες αποφάσεις του, προς την ίδια, ακριβώς, κατεύθυνση. Για παράδειγμα, και πέραν των ανάλογων σκεπτικών του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης στην απόφαση «Ρουμανία vs Ουκρανίας» (Reports 2009, ιδίως σελ. 100 επ.), εξαιρετικά χαρακτηριστικό είναι το εξής σκεπτικό (αρ. 227) στην απόφασή του «Νικαράγουα vs Κολομβίας», του 2012: *«Αποτελεί θεμελιώδη αρχή του Διεθνούς Δικαίου, το ότι μια συμφωνία μεταξύ δύο Κρατών δεν μπορεί, από μόνη της, να θίξει τα δικαιώματα ενός τρίτου Κράτους».*

Επίλογος

Εν κατακλείδι, από την σειρά συλλογισμών που προηγήθηκαν συνάγεται ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» της 27.11.2019 στερείται στοιχειώδους νομικού κύρους, τόσο λόγω του τρόπου σύναψής του κατ' ευθεία παράβαση των διατάξεων της Σύμβασης της Βιέννης, όσο και λόγω της κατάφωρης παραβίασης ουσιωδών διατάξεων της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982, ως προς την οριοθέτηση ΑΟΖ.

A. Επί των ανωτέρω παρατηρείται περιληπτικώς ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» έχει συναφθεί κατά παράβαση κανόνων «θεμελιώδους

σημασίας» του εσωτερικού Δικαίου της Λιβύης, ήτοι χωρίς την σύμπραξη της Βουλής των Αντιπροσώπων του Κράτους αυτού, ακόμη δε περισσότερο με ρητή δήλωση του Προέδρου της περί μη αναγνώρισης του «μνημονίου» τούτου. Κατά την ορθή δε ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης, σύμφωνα και με την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, η ως άνω πλημμέλεια καθιστά το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» νομικώς ανυπόστατο και ανίκανο να παραγάγει έννομα αποτελέσματα στο πεδίο της Διεθνούς Κοινότητας, άρα και έναντι της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πολλώ μάλλον όταν η συνέπεια αυτή απορρέει, έναντι της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και κατ' εφαρμογή της αρχής «*res inter alios acta*» κατά την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Επιπλέον -και κατ' ουσίαν αυτή την φορά- το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» επιχειρεί οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης παραβιάζοντας τόσο κατάφωρα ουσιώδεις, εν προκειμένω, διατάξεις της «Σύμβασης του Montego Bay» του 1982, όπως αυτές έχουν ερμηνευθεί από την νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, ώστε συνιστά πρωτόγνωρο αρνητικό παράδειγμα παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου και της Διεθνούς Νομιμότητας. Με την έννοια ότι η ανοχή του και, πολύ περισσότερο, η αναγνώρισή του από την Διεθνή Κοινότητα και τον ΟΗΕ θέτει σε μέγιστο κίνδυνο το κύρος και την αποτελεσματικότητα του Διεθνούς Δικαίου και, στην συγκεκριμένη περίπτωση, του Δικαίου της Θάλασσας κατά την «Σύμβαση του Montego Bay» του 1982.

Β. Από την πλευρά της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει, ευθύς εξ αρχής, καταστεί σαφές ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο», υπό τ' ανωτέρω δεδομένα, είναι νομικώς ανυπόστατο και δεν παράγει έννομα αποτελέσματα. Άκρως χαρακτηριστικά και αντιπροσωπευτικά προς αυτή την κατεύθυνση είναι τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2019, σύμφωνα με τα οποία το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» πάσχει από βαρύτατες νομικές πλημμέλειες, αφού παραβιάζει τα κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων

Κρατών, δεν συνάδει με το Δίκαιο της Θάλασσας και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να παραγάγει έννομα αποτελέσματα. Η θέση αυτή Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι οριστική και αμετάκλητη, πράγμα που σημαίνει ότι το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» δεν μπορεί, στο ευρύτερο πεδίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Έννομης Τάξης, ν' αποτελέσει βάση οιασδήποτε συζήτησης ως προς την οριοθέτηση της Ευρωπαϊκής ΑΟΖ, πολύ δε περισσότερο ν' αποτελέσει, αμέσως ή εμμέσως, βάση για οιασδήποτε μορφής διαπραγμάτευση κατά την εκ μέρους της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαδικασία οριοθέτησης της Ελληνικής και της Ευρωπαϊκής ΑΟΖ στον χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Με αυτή την θέση και αυτό τον τρόπο αντίδρασης, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτρέπει αποτελεσματικώς και τον κίνδυνο το «τουρκολιβυκό μνημόνιο» να δημιουργήσει άκρως αρνητικό προηγούμενο εφαρμογής του Δικαίου της Θάλασσας για την οριοθέτηση ΑΟΖ στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό θαλάσσιο χώρο.